

A. 977

Yc
6091

RECTOR
ACADEMIAE LIPSIENSIS *J. C. Stömler*
MEMORIAM
INSTAVRATAE RELIGIONIS
EVANGELICAE
ANNIVERSARIO SACRO
D. XXXI. OCTOBR. A. R. S. CIOIOCLXII.
PIE RECOLENDAM
INDICIT.

*Reformatio Ecclesiae Lipsiensis ab iniuriis obtrectatorum
vindicata.*

 ontulit in urbem nostram benignissimus Deus tot ac tanta gratiae suae munera, ut ea neque memoris animi pietate complecti, neque praedicare unquam linguis satis posse videamur. Malo autem ea celeberrimi viri verbis, quam meis, exprimere, ne quid arroganter scripsisse existimer, qui summa apud nos omnia esse iudicat, quae exteros in amorem admirationemque trahant, siue vbertas soli, siue commoditas situs, siue splendor aedificiorum, siue elegantia civium, siue frequentia commerciorum spectetur. Accedit Academia, quae ex omnibus per uniuersam Germaniam scholis et fama nobilissima, et feracissima ingeniorum, et literis affluentissima, et celebritate frequentissima, et humanitate cultissima putatur. Sed cum felicitas rei publicae alicuius religionis sinceritate praecipue censenda sit; quia vana et inania sunt omnia naturae fortunaeque bona, nisi animae saluti consultum sit: ego quidem Lipsiam hoc nomine beatissimam esse arbitror, quod purioribus sacris imbuta est, et integritatis doctrinae laudem tuetur, ornamentis reliquis longe praefereendam, omnesque diuini cultus partes ita comparatas habet, ut incorrupta sanctitas in mentes vitamque civium reuocari, iique aeterna felicitate potiri possint, si bonis nobis concessis, pro eo ac decet, recte et salutariter vti velint.

Debemus haec emendationi deprauatae religionis, et redintegrationi sacrorum, qua caelestis veritas ex antiqua tot aetatum caligine in lucem reducta, ab inueteratis erroribus, somniis ac fabulis, quas hominum libido adfinxerat, vindicata, et in pristinum apud nos quoque restituta, nobisque libertas eam profitendi palam data est. Quam rem, a multis scriptoribus, inprimis a *Ieremia Webero*, in *Lipsia Evangelica*, *Immanuelis Weberi* accessionibus locupletata, atque ab annalium Lipsiensium conditoribus, *Tobia Heydenreichio*, *Zacharia Schneidero*, *Dauid Peifero*, *Ioanne Iacobo Vogelio*, *Christiano Thomasto*, et post eos a *Carolo Gottlob Hoffmanno*, Wittenbergen-
fis

sis Academiae Theologo, multis in Ecclesiam meritis insigni, e genuinis monumentis relatam literis,*) quo saepius mecum perpendo, eo magis in ea consilii diuini, multum ab humanis consiliis differens, sapientiam et prouidentiae magni Saluatoris nostri plane singularis ac fere extraordinariae manifestissima argumenta suspicio. Quam graua enim impedimenta operi, omni hominum generi in perpetuum salubri, obstabant! quantae difficultates ac molestiae, quanta pericula et incommoda subeunda erant! quantae vexationes et acrumnae perferendae! quanta vis, quantaque insidiae adhibitae sunt ab acerrimis veterum rituum errorumque patronis ac statoribus, ne aditum apud nos haberet Euangelium D. N. I. C., cupide ab aliis receptum. Qui ei apud nos fauebant, et in vicina Electoratus Saxonici, purioris religionis luce dudum collustrati, loca audiendi verbi diuini vtendique sacra coena integre, secundum Christi institutionem gratia, excurrerant, seuerissimis Georgii Ducis edictis coercebantur, in eosque, qui in re, ad aeternam salutem pertinente, Deo magis, quam hominibus, obsequendum esse statuebant, multa, carcere, exilioque grauiter animaduersum est. Neque substiterunt illae implacabiles iracundiae et acerbitates in plebe christiana: in ipsum Georgii fratrem, Henricum, Euangelicae religioni addictum, conuersae sunt. Cum enim ex numerosa no- uem liberorum prole, quos Georgius ex Barbara, Casimiri, Poloniarum Regis, filia, susceperat, solus superesset Fridericus, sed ad curam rei publicae gerendam ineptus, isque, vix vno post nuptias, cum Agnesa, Ernesti, Comitis Mansfeldici, filia, celebratas, mense elapso, debilitatus et exhaustus viribus defecisset, prorsusque euauisset spes masculae prolis: consiliis procerum adductus, supremae voluntatis tabulas confecit, in iisque cauit, ne peropima et magna hereditas regimenque prouinciarum ad fratrem, Henricum, legitimum ex formula testamenti auiti heredem, veniret, ni iurisiurandi reli-

A 2

gione

*) KAPPIVS, in *Commentatione de Scriptoribus hist. Reformationis Lipsiensis*, hos omnes non sufficere existimat, et historiam luculentam Reformationis Lipsiensis conscribendam inter desiderata refert.

IV

gione confirmaret, nolle se suosque heredes quicquam in veterè religione immutare, sanctissimeque polliceretur, accessurum se principum Catholicorum foederi, in perniciem eorum, qui reuocatam in lucem veritatem profitebantur, Norimbergae inito. Si parere recusaret, nouique aliquid moliretur in religione, amplissimam hereditatem Caesari atque Ferdinando, Regi, obuenturam, donec vel frater, vel filii eius, aut proximus ex ea familia conditiones impleret. Quod igitur esse poterat per fugium, quae spes, destitutis ab omnibus praesidiis humanis? Sed interuenit subito consilii et machinationibus hominis diuinum Numen, atque ita rem disposuit, vt cogitanti parantique haec Georgio, testamenti formula, de fratre exheredando nondum signata et consummata, Ao. MDIOXXXIX. die XVII. Aprilis discedendum e vita esset, et Henricus praeter voluntatem eius hereditatem tam luculentam, lege ad se redeuntem, adiret. Erat is quidem, Ioanne Friderico, Principe Electore Saxonum, iudice, in literis ad Landgrafium Hassiae die V. Maii dicti iam anni datis, *ingenio praeditus, a negotiis arduis ac difficilioribus abhorrente, eodemque, tum quidem temporis, nonnihil senio debilitato, quod importunis postulationibus hostiumque comminationibus et iniustis terroribus percelli haud difficulter posset.* Neque eo tamen fecius ad opus longe maximum instaurandae in Misnia religionis verae, quod dudum sibi proposuerat, suscipiendum, Deo confusus, caussaeque bonitate fretus, animo praesente et erecto, nulla mora interposita, aggressus est, in eoque perficiendo tam stabilis et inuictus fuit, vt nullis neque blanditiis, neque pollicitationibus, neque belli periculis ac metu, neque querelis Episcoporum, Martisburgensis et Misnensis, neque alio quodam impedimento commoueri ac flecti posset, vt a sanctissimo instituto desisteret. Immo vero per medios hostium impetus perrupit, per omnes difficultates enisus est, atque incommoda omnia admirabili constantia et inconcussa virtute sustinuit. Occupatum in negotio tantae molis confirmauit, et ope sua, prudentia consiliisque adiuuit Ioannes Fridericus, Princeps Elector, eo- que

que rem diuino auxilio promouit, vt, ipso Pentecostes die, inexpectata rerum conuersione, expurgatis fordibus foedae superstitionis eiectisque Pontificiae Missae corruptelis, Euangelico ritu sacra apud nos fierent, et doctrinae, nulla labe contaminatae, praecones ad populum ingenti numero confluentem verba facientes, publice audirentur.

Itaque, cultu veri Numinis in integrum restituto, veraque et incorrupta doctrina nobis reddita, Lipsia facta est vrbs vbertate caelestis sapientiae copiosa ac redundans, oraculum Orbis, veritatis diuinae studiosi, fons quidam sacrorum riuorum, qui latissime per tot gentes effunderentur, artium ac literarum domicilium, bonae mentis templum, sanctitatis arx et vere vrbs Iehouae, rerum omnium principis ac domini, qui in hoc emendati cultus sui opere magno documento ostendere voluit, quam possit omnia, humanis cogitationibus et consiliis contraria, efficere. Diuinum ergo munus ac beneficium est religio ista, quae ad beandum ciuitatis publicum statum, atque ad promouenda incrementa et stabilitatem communis salutis magnam vim habet. Ad Deum solum euentus, tam inopinatus, referendus est: illi soli debetur tanta rerum commutatio: nimis erant tenues et angustae magnorum Principum vires ad rem procurandam, quae inuisitata diuinae maiestatis argumenta prodit.

Quod etsi nullam habere dubitationem posse apud eos videtur, qui incorruptius iudicant, et suis quidque momentis aestimant: reperti tamen sunt homines temerarii, audaces et improbi, qui optimum ac saluberrimum Dei opus, faustissimis comprobatur euentis, acerbissime reprehendere, quantumque in ipsis esset, infestum bonis et imperitiis inuisum reddere conarentur. Quid enim tam sanctum, tam diuinum et inuisibile est, quod peruersa ingenia non infectentur et criminationibus perstringant, pessimo consilio excogitatis?

Equidem non miror, libidinem eam criminosis infectionibus petendi institutam apud nos Reformationem, eamque procacibus scriptis diffamandi in Ecclesia Romana dominari. Posteaquam

VI

enim per eam maximum cepit detrimentum, et monarchicum, quod sibi Pontifex arrogat, imperium apud nos etiam concussum et euersum est; aegre id ferunt curiae eius praesides ac doctores: cumque nullum habeant veritatis praesidium; confugiunt ad mendacium et obrectationes, desperataeque causae suae per conuicia et maledicta consilere student, vbi eam faeuitia tormentisque et profuso confessorum adfertae religionis sanguine defendere nequeunt. Testantur hoc eorum scripta, in quibus plena sunt omnia eiusmodi calumniis. Ducem se et antesignanum praebuit Ioannes Cochlaeus, Georgii Ducis Capellanus, dein Francofurti Collegiatae Ecclesiae ad aedem Mariae Decanus, obrusi vir iudicii, et, vt Lutherus non male iudicauit, stupidus, scribax interim, et linguae proteruitate caeteros superans, totusque ex impudentia mentiendi et criminandi compositus. Is quoniam incredibili aduersus Lutherum odio flagrabat, pluribus libellis criminosis in eius famam grassatus est. *Commentaria eius de actis et scriptis Marrini Lutheri Saxonis, chronographice ab anno 1517 usque ad annum 1546 conscripta*, insultae sunt fatyrae. Adiungendus ei est Florimundus Raemundus, petulans et audax calumniator, cuius opus historicum *de ortu et progressu ac ruinis haeresium XVI. saeculi*, non nisi nugae ac fabulas continet. *)

Qui ex impurissimis his fontibus sua hauserunt, Lipsiensibus in recipienda doctrina Euangelica desultoriam animi leuitatem exprobrant. Vno impetu, vno die, audita vnica Lutheri concione, eos ab antiqua, Catholica et Prophetica defecisse religione, celeriterque mutasse sententiam et praecipiti gradu ad nouam doctrinam ruisse perhibent. Ita Ludouicus Maimburgius, et, qui Fleurii historiam ecclesiasticam continuauit, Faber, iudicant: Ille *in histor. Lutheranismi T. I. p. 244.* hic *in histor. eccles. T. XXVIII. p. 223.* Etsi autem aduersariis concedimus, instabiles esse in negotio religionis hominum animos; eosque tam repente saepe in contrarium verti, vt

nulla

*) Valent. Alberti, *de Florimundi opere historico de haeresibus*, in Boernerii Pietate Academiae Lipsiensis in sacro sanctam Reformationis Lutheri memoriam p. 290. sq.

nulla sit tanta ventorum vicissitudo, nullae agitationes tam variae ac celeres, quam multiplex et commutabilis est animus hominum, qui rebus nouis in religione student: longe tamen abfuit a nostris inconsulta illa mutandae religionis ratio. Nihil hic temere, aut fortuito, nihil repentino aliquo motu, nihil raptim, nihilque nouitatis studio, inconsiderate nihil negligenterque actum est. Animi diligenter praeparati erant, multo ante, quam Henricus, Princeps probitate commemorabilis, adgrediebatur opus. Non pauci ciues satis imbuti disciplina Saluatoris, non excitati nouitatibus, sed fastidio superstitionis, cogitationem susceperant libere profitendi doctrinam euangelicam. Ex quo enim Sebastianus Froeschelius, Diaconus Vitembergensis, Lutheri vsus institutione, ingressus urbem, cognito ciuium, audiendi euangelii, desiderio, multisque verbis rogatus, in suburbio incredibili hominum multitudini incorrupte interpretatus erat oracula sacra, mirum dictu est, quantam accenderit sitim veritatis accuratius cognoscendae. Neque potuit ea post haec extinguï, aut reprimi, cum is Euangelii praeco omni iniuriarum genere exagitatus et infamia quadam notatus, eiceretur ex vrbe, et graues orirentur tempestates. Itaque faciliorem ac solutiorem inuenerunt rationem emendandi cultum diuinum Theologi, quos in consilium adhibuit optimus Princeps, Lutherus, Melanchthon, Iustus Jonas et Caspar Cruciger, Lipsiensis, in quo nihil arrogantiae reperiatur, nihil insolentiae, nihil facinoris, nihil peruersitatis, sed natura recta, candida, modesta, amans veritatis; vt de eo iudicat Erasmus Reinholdus. *) Atque hi grauissimam rem meditate cogitateque egerunt, et bene ac sapienter rem sacram constituerunt: eaque constituta, tantum ortum est in ciuitate gaudium, vt, in genua prouoluti, fuis lacrimis, Deum pro depulso foedae ac diutinae seruitutis dolore, et recuperata libertate celebrarent.

In Academia, de cuius Theologis Scholasticis conquestus erat Lutherus, ad Syluium scribens, quod ne vnum quidem capitulum Euan-

*) V. habitam de eo illius Orationem, in *Declamation. Melanchth. P. III. p. 303.*

VIII

Euangelii Ioannis, vel bibliorum intelligant, *) tanta diligentia et contentione diuina oracula tractabantur, vt Petrus Schade, Mosellanus, Graecae Linguae apud nos Professor, ad Conradum Mutianum, Cāonicum Gothanum, scriberet: *Tota iuuentus in sacrarum literarum studia prona fertur. Ipsum adeo me, certe non optimum praeceptorem, Paulinas Epistolas interpretantem, audiunt plus minus trecenti. Vide, quanta rerum vicissitudo! Olim hae literae, vt ieiunae, sordebant omnibus, nunc, caeteris reiectis, hae solae placent.* Nonne autem in eo vestigia prouidae Summi Nūminis curae impressa cernimus, quae animos ad recipiendam facilius doctrinam puriorem praeparauit? Eant igitur aduersarii desinantque nobis nimiam festinationem in re, quae deliberari diu fatis nequit, vitio vertere. Festinarunt maiores nostri, atque fuga ex Babele, subministrata diuinitus fugiendi opportunitate, saluti suae consuluerunt. Festinarunt, diuino excitati mandato, non animi leuitate, aut coeco impetu; non cupiditate rerum nouarum abrepti, sed desiderio veritatis, quae influit in animos, eosque certos, tranquillos ac sanctos facit.

Romanae ecclesiae religionis hoc proprium est, vt eam doctores eius hominibus, a sacris christianorum abhorrentibus, facile tradere et commendare possint. Ea enim opinionis leuitate magis fertur, quam doctrinae firmitate et constantia regitur. Tota fere humana fide nititur, qua nihil est fallacius et incertius: ignorantia magis est, honesta specie obducta, quam rerum diuinarum vera, certa et ad vitam, Deo probatam, conformata cognitio: tota ad theatrum ac pompam comparata est. Nostra non ex riuulis traditionum humanarum lutulentis, sed ex ipsis hausta est fontibus: non ad ritus ac caerimonias facta, sed ad disciplinam Magistri nostri seuere diligenterque exacta est: tota directa ad certam aliquam normam, vt nusquam aberraret, nusquam titubet ac vacillet, nusquam incertis vagetur regionibus, sed habeat, vbi ita consistat, vt loco suo nullis dubitationibus et casibus aduersis moueri fides possit. In ea igitur religione instillanda

omnium

*) T. I. Epist. XLIII.

omnium maxime summa requirebatur diligentia et cura; eaque certe adhibita est a doctoribus, emendando diuino cultui praefectis, vt temere nihil arriperent, neque falsa pro veris tenerent nostri, aut vtcumque scirent religionis capita, sed vt recte accurateque omnia perciperent. Poterant etiam praestantissimi et constantissimi in re-ctis consiliis viri cum fiducia et sine vilo lapsus periculo ac metu in opere versari, quod scirent esse cum honore diuino et cum salute animarum coniunctum: in quo adiutorem et praesidem summum ipsum haberent Deum: cuius auxilium efficax ita illis praesto fuit, vt vberimos celerrimosque fructus praestitae fidei ac diligentiae viderent.

Succurrit hic nouum Bellarmini conuicium de decreto Lipsien-si, quo statutum sit, solam Lutheri versionem habendam esse authen-ticam, et cui apud nos, quos infami haereticorum sui temporis nomine dedecorat, Melanchthonem et Pomeranum, Maiorem, alios-que permultos subscripsisse fingit, adducto in medium teste Staphy-lo; *Controuersf. de verbo Dei T. I. L. II. C. X. p. 48.* Nos vero cum nullam Scripturae versionem pro authentica habeamus, quod alio loco vitio nobis Bellarminus vertit: quo modo Lutheri versio-nem dignam ea auctoritate iudicare possumus? Et quodnam illud decretum Lipsiense sit; quo tempore factum sit; scire velim: cum nihil de tali statuto ac placito referant Commentarii de rebus, apud nos gestis. Staphyli autem testimonium nullum est: quia modum sui in criminando Luthero non habuit, et maledicta in eum omnia coniecit.

Quam vero est dolendum extitisse inter eos, qui nostrae com-munionis esse videri vellent, non modo iniustos tanti operis diuini aestimatores, sed etiam malignos illius obrectatores. Vixit in aula Henrici Ducis, cui sacrorum repurgationem in acceptis ferimus, Bernhardus Freydigerus, qui fuit a literis Principis, laude pietatis ab aliis Saxoniae Principibus eiusdem nominis distincti. Quam cum consentientibus historicorum proborum suffragiis, ob religionem in

B

Deum

X

Deum moresque, ad antiquam fidem compositos, meruerit; mirum est, eum in reprehensionem incurrere hominis potuisse, quem tot beneficiis ornauerat. Etenim ad scribendam narrationem vitae heri sui adpellens animum Freydrigerus, id sibi negotii datum esse credidit, non vt veram vitae Henrici imaginem exprimeret, sed vt mendacijs et calumnijs, prauo mentis consilio excogitatis, eam inquinaret. Ad eas merito referimus, quod Principi, constanti fama atque omnium sermone celebrato, modo ebriositatem et forditiem, modo impudentiam, modo stuporem, modo incertam fidem, modo alia vitia exprobrare non dubitat. Vincit autem caetera ea, quam de Henrici animo in doctrinam, a Luthero ex verbo diuino adfertam, impudentissime comminiscitur, calumnia. Namque ea, quae in religione emendanda praestitit, non veritatis studio, sed aliorum incitationibus tribuit; neque eum in negotio illo vterius progressum esse fingit, quam alios Protestantium Ordines facere obseruasset, vel Princeps Elector praescripsisset. De coniuge Catharina criminari pergit, quod, Principis Electoris auctoritate nixa, et odio erga Georgium Ducem inducta, a marito petierit, vt doctrinam euangelicam reciperet; quod alij tamen vehementer etiam atque etiam dissuaserint. In tanto animorum dissidio miseram fuisse Henrici conditionem perhibet, qui, quo se verteret, et quid caperet consilij, nescierit.

Talis si fuit Henricus; quid est, quod susceptam apud nos Reformationem et abrogatam superstitionem tantopere praedicandam esse ducimus? et quid diuini in omni opere illo suspicere possumus, quod Princeps peregit, aliorum potius consilijs, quam nutu et arbitrio diuino obsecutus, longeque alia animo voluens, quam gloriam Dei et animorum salutem?

Sed his impudentis et perfidi hominis obtredationibus opposimus auctoritatem et testimonia firma et graua virorum, a studio partium alienissimorum sanctissimorumque, Lutheri, Riuii, Fabricij, Dresseri, Chytraei, Seckendorffii et aliorum, qui ex monumentis,

omni

omni fide dignis de vita Henrici accommodate ad veritatem exposuerunt, certa que fide tradiderunt, fuisse in eo animum integrum singularique clementia temperatam seueritatem, magnam in Deum pietatem, incredibilem in ciues suos amorem, indolem aptam non minus sago, quam togae, et artibus vtriusque instructam: praeterea eum laboris fuisse patientem, et in agendo impigrum, inanium voluptatum contemptorem, denique ad exemplum virtutis magnorum Principum conformatum. Euangelium, tenebris ante obductum et luci suae redditum, sincere eum amasse, detestatumque esse Bullas Pontificum, et petiisse a Luthero, ne vacillantem sese ac dubium confirmare per literas recusaret. Contra omnem fortunae impetum praemunisse ipsum se constantia, et ingenue professum esse, malle se cum carissima sibi coniuge, omnibus spoliatum bonis, vel ostiatim stipem petere, ac verbi diuini solatio frui, quam maximas possessiones cum offensione Dei, veritatis et conscientiae bonae mentis consequi. In opere abolitae superstitionis et purioris Dei cultus redintegrati demonstrasse eum fortem animum, et in disponendis Ecclesiae rebus optima consilia secutum esse: cumque Ferdinandus, qui pro Imperatore in Germania tum erat, legatos misisset, qui eum primo precibus, mox iussis minisque ab instituto abstraherent, respondisse, nihil se suscepisse, cuius rationem Deo et Caesari reddere non posset. Vicinum morti fiduciam eum suam, in solo Christo defixam, retinuisse et tranquille ex hac vita migrasse, firma salutis spe proposita. *) Itaque supra omnem inuidiam, omnesque criminationes euecta est Henrici gloria et virtus, eamque nulla vumquam posteritas grata conticescet, quamdiu Lipsa ciues habebit, doctrinae salutaris studiosos. Atque ipse Freydigerus testis illius erit, qui alio loco non potuit dissimulare, fuisse eum Principem liberalem, clementem, fidum, piuum, sineque dolo ac fuco.

*) Wernsdorffius, de Henrico Pio, Saxoniae Duce ac Misniae Marchione. Witteb. MDCCXIV. Frid. Struntzius in oratione, gloriam Henrici Pii, Saxoniae Ducis, a Bernardi Freydigeri calumniis vindicante. Wittebergae MDCCXIV.

Vindicanda nunc esset Ecclesiae et Academiae nostrae Reformatio a Godofredi Arnoldi iniuriis, qui in historia religionis et haeresium acerbe eam pungit, et criminatur, quod nulla ratio verae animorum in melius commutationis et sanctitatis vitae in ea habita sit: quod omnia relata sint ad externos quosdam ritus et caerimonias, quodque imperita multitudo opinione erroris decepta sit, omne Evangelicae religionis decus in externis illis esse, eumque tum demum partes implere genuini Ecclesiae ciuis, ea qui accurate obseruet. *Haeresiol. P. II. L. XVI.* Sed constat inter omnes, quo animo haec scripserit Arnoldus. Enim vero indignissima cordato viro simulatione se vendidit purioribus sacris esse addictum, re ipsa alienum plane animum ab illis demonstravit. Matrem suam vocauit Ecclesiam Lutheranam: cur autem eam ex instituto deditaque operantorum insimulauit criminum, eiusque imaginem tam tetram, deformem, vitiosam et corruptam repraesentauit, vt iurares, Arnoldum aut professum fuisse Ecclesiae nostrae hostem, aut periurum apostatam? Conquisiuit enim studiose, quidquid ad aegre ei faciendum pertineret, coetumque nostrum execrandis conuiciis oneravit. Ita autem ea sunt comparata, quae ad obscurandam Dei gloriam in opere restitutae nobis verae religionis commentus est, vt eam non modo extinguere non possint, sed etiam illustrandae ei magis inferuiant. Atque id quidem sapienter a diuina in nos benignitate prouisum est, vt conuicia et contumeliosae aduersariorum voces, in doctrinam nostram cultusque repurgati rationem emissae, arma contra ipsos hostes suppeditarent, materiemque nobis praebent veritatem religionis Evangelicae magis magisque stabiliendi et clarius intelligendi argumenta diuinae prouidentiae in opere Reformationis illustrissima. Accusat Reformationem, apud nos institutam, Arnoldus, quod nulla fere cura animi corrigendi internaeque pietatis, quam Deus maxime spectet, adhibita sit: quod actiones quaedam externae habendi Deo honoris praescriptae, et caerimoniae mutatae sint: his contentos fuisse Theologos: eosque, qui duces tam imperitos seque-

sequerentur, ultra non esse progressos. Neque mirum est, Arnoldum ita iudicasse. Qui enim incredibili animi impotentia ac petulantia omnem Ecclesiam, ministerio Lutheri repurgatam, tamquam corruptissimam, ignominiae ita exposuit, ut omnes superarit Iesuitas: Qui libros Ecclesiae nostrae Symbolicos, quibus a coetibus heterodoxorum discernimur, noxios, impios, libertati christianae contrarios, et aptos ad reducendum Papatum esse pronunciauit: Qui praestantissimos quosque Theologos indignissime habuit, et omnia diligenter inuestigauit, quae ad ignominiam et dedecus eorum pertinere existimaret: quomodo parcere potuisset diuinae rei, apud nos gestae, et instrumentis, quorum opera Deus in ea instauranda usus est? Qui ipsam Scripturam sacram non habuit pro fidei vitaeque norma, sed ad interni spiritus sui effluxum eam reuocari voluit; cur vereri debuisset ea reprehendere, quae ad hanc normam perfecta sunt?

Itaque longa aduersus eum disputatione non esse opus arbitror; cum tot prostant documenta exploratae fidei, qui eam iniuriam a nobis depellunt, causamque nostram ab istis calumnijs defendunt, et demonstrant, nihil esse in opere praetermissum, quo incorrupta sanctitas in mentes hominum infundi posset: cum etiam illi, quos testes narrationum suarum excitauit, illis ipsis in locis, ad quos prouocauit, eidem contradicant: cum denique ipsum poenituisset Arnoldum eorum constet, quae contra Ecclesiam nostram contumeliose scripserat.

Restat, ut illis respondeam, qui nobis obiiciunt, retinuisse nos in Reformatione ciuitatis nostrae ritus, quos ridicule et inepte usurpari in sacris faciendis Romana Ecclesia; quibus vulgi stultitia delectetur: quo nullum clarius signum et argumentum corruptelae nondum a nobis depulsae reperiatur. Atque hi quidem sciant, aperte ingenueque nos fateri, mansisse apud nos ritus quosdam, qui abrogari potuissent: mansisse delectum Latinorum quorundam hymnorum, quos antiquitas receperat et piorum probauerat usus: mansisse

XIV

amicula lintea togasque Dalmaticas, induendas ab Euangelii praeconiis, sacra ad aram facturis, aut concionaturis e suggestu: mansisse vsus campanulae in administranda coena: mansisse alia. Verum recte contendimus, *seruari tales ritus, et utiles esse, si non per se probentur et suscipiantur; et quod habeant utilem admonitionem et quamdam fidei pietatisque exercitationem*, vt praeclare docet *Augustana Confessio*. Atque huiusmodi ritus illi sunt, quos retinimus, nempe a commentitia religione purgati, publicique consensus testimonio comprobati. Neque inest illis aliquid, quod non dignitatem aliquam et conuenientem cum diuinae maiestati, tum officii sanctitati ornatum et decorem habeat. Neque omittimus saepe monere nostros, habere eos non ipsam religionem, sed externam aliquam religionis disciplinam, aptumque modum externo signo testandae et exercendae fidei et pietatis: qua in re merito iuri ac libertati Ecclesiae aliquid relinquitur. Inferuendum praeter ea tempori erat, consulendumque tranquillitati publicae, et cauendum, ne tenerae rudiorum auditorum mentes nimia rituum mutatione offenderentur. v. Deylingius, *Obs. Miscell. P. V. p. 418.*

Agnoscamus igitur digitum Dei in hoc opere, bonitatisque caelestis diuitias, per verbi diuini lucem exhibitas, religiosa mente colamus, et supplices imploremus summum Numen, vt nobis veniam ingrati animi vitii, quo multi se contaminarunt, concedat, atque a nobis quasuis offensiones auferat, vt digne Euangelio, digne Christo, omnia fiant, et *Christum viuere, Christum regnare, Christum imperare*, vetere Francorum formula, a Dauide Blondello singulari libello illustrata, vere adpareat.

Obtrectatores, qui doctrinae, cultus, morum ac disciplinae emendationem iniquis censuris suis inuisam reddere conati sunt, vatum etiam induerunt personam, et, certo futurum esse, praedixerunt, vt res, subito peracta, subito euanescat atque intereat. Deus autem, cuius auspiciis opus, post aetatem Apostolorum maximum, gestum

gestum est, irritam fecit vaticinationem. Stamus adhuc per eius gratiam inter tot aerumnas ac difficultates atrocissimorum temporum, salui et incolomes. Vana fuerunt aduersariorum consilia, in perniciem nostram, et excidium instaurationis veritatis Evangelicae excogitata; in nihilum redacti sunt eorum conatus; repressae insidiae: quia nobiscum facit diuinum Numen, et nulla in re nobis deest. Excitat subinde, in tanta hominum ad exitium sentiendi viuendique licentia praecipitantium, multitudine, viros peste ea non infectos, sed probos, qui a melioribus partibus stant, et summum Dei beneficium grata mente prosequuntur, curantque, quantum in se est, vt res sacra, admirabili prouidentia adserta, integra et inuiolata conseruetur. Atque horum in numero fuit IOANNES CHRISTIANVS HERMANNVS, *Chemnicensis, I. V. Candidatus*, cuius sancta nobis merito semper erit memoria. Is enim pietatem suam in restituta sacra non modo A. R. S. CIOIOCCCLVIII. publico compositoque et ornato specimine declarauit, habita ipso die festo, quo memoriam religionis repurgatae recolimus, solemnem oratione, qua multis argumentis demonstrauit: *Essē Lutheranorum, instaurationis suae causa, Graecas et Latinas literas quam diligentissime excolere*; sed etiam, cum incidere in morbum, grauiterque aegrotaret et efficacitatem religionis, quam sincere professus erat, fractis viribus suis, in animo sentiret, discessurus ex hac vita, hoc anno, d. IV. Mart. testamento suo cauit, vt Ordini Theologorum in hac Academia fors mille imperialium, moneta proba, aurea, Ludouici G. R. imagine signata, solueretur, et poneretur in foenore; vsurae autem eius quotannis ad ciuem Academiae venirent, qui versatus sit in literis, quae ab humanitate nomen habent, cui Decanus Ordinis partes imponat habendae festo Reformationis die anniuersariae orationis. Satisfacere studuimus, pro eo ac decet, viri pii voluntati, et delegimus oratorem, doctrina liberali et virtute valde nobis probatum, cui in Schola Thomanica et Academia multus fuit cum scriptoribus Graecis et Latinis vsus, quem ad Theologiam bene accurateque discendam sapienter accom-

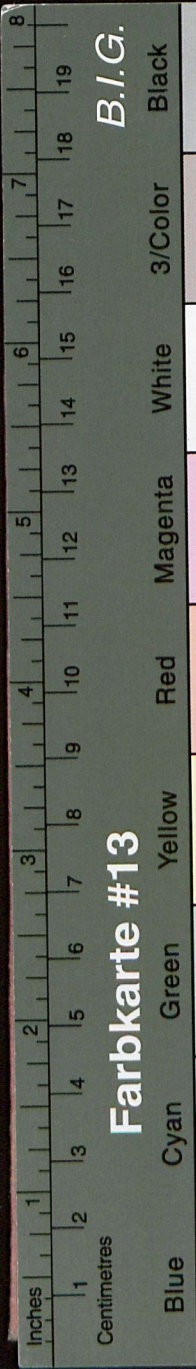
accommodauit, Virum nobilissimum, CHRISTIANVM FRIDERICVM SCHMIDIUM, *Roeglicio Martisburgensem*, Art. Magistrum. Atque is oratione sua confirmabit ea, quae HERMANNVS erudite persecutus erat, quantumque bonae literae ad restituendam doctrinae sacrae integritatem et debellandam superstitionem dominationemque Romanam attulerint praesidii, ostendet. Cum autem non desint, qui immoderate versantur in praedicando earum vsu, illud quoque, *quod nimium est in laudibus adiumentorum, quae ad emendandam religionem humanitatis artes attulerunt*, desiniet.

Speramus, ciues nostros ita colere memoriam beneficiorum infinitorum in restituta re sacra, quibus adhuc omnes perfruimur, vt concitandi cohortatione nostra ad eam, cras H. L. Q. C. audiendam, haudquaquam sint: Attamen quod est officii nostri, et moris, apud nos recepti, libenter facimus, et ILLVSTRISSIMOS COMITES VTRIVSQUE REIPUBLICAE PROCERES GENEROSISSIMOS NOBILISSIMOSQUE ARTIVM AC SCIENTIARVM IN LITERARIA HAC VNIVERSITATE STUDIOSES ad solemnem Panegyrim inuitamus. Hoc autem praecipue curae nobis cordique esse debet omnibus, vt coniunctim Deum obtestemur, vt euangelicam veritatem, caeleste illud gratiae suae pignus, nobis posterisque nostris conseruare, et, propter sanctum Euangelium suum, quod, inter tot mirabilis prouidentiae suae testimonia, integrum dedit, propitius respicere miseriam Academiae, Urbis et Patriae, ac prohibere velit, ne hostes ex decrementis nostris laetitiam capiant. Medeatur potius malis publicis, quae nos premunt, iubeatque studia literarum ita apud nos efflorescere, vt cum religione tuenda arctissime coniungantur. P. P. ad d. XXX. Octobr. A. P. G. CIOCCCLXII.

L I P S I A E

EX OFFICINA LANGENHEMIANA.

B.I.G.

Farbkarte #13

Yc
6091

DIRECTOR
 BIBLIOTHECAE LIPSIENSIS *J. C. Stömler*
 MEMORIAM
 GRATIAE RELIGIONIS
 APOSTOLICAE
 ANNIVERSARIO SACRO
 OCTOB. A. R. S. MDCCCCLXII.
 RECOLENDAM
 INDICIT.

Bibliothecae Lipsiensis ab iniuriis obtreclatorum vindicata.

